ЩЕДРА ОВОЩНА ГРАДИНА · 2027

ПРИСАЖДАНЕ И РАЗМНОЖАВАНЕ НА ОВОЩКИ

НА РАЗЦЕП, ПОД КОРА И ЧРЕЗ ОКУЛИРАНЕ, С ИЛЮСТРАЦИИ

ИЗДАНИЕ 2027

- 3 НАЧИНА НА ПРИСАЖДАНЕ
- КАЛЕМИ И ПОДЛОЖКИ
- ИЛЮСТРАЦИИ СТЪПКА ПО СТЪПКА

СТОЯН ПЕТКОВ

LIBROVA

КНИГА 2

Присаждане и размножаване на овощки

На разцеп, под кора и чрез окулиране, с илюстрации

Стоян Петков

LIBROVA · 2026

Вашият клиентски профил
Всички книги от колекцията са винаги достъпни на този адрес:
https://librova.eu/bg-bg/pages/klientska-zona-ovoshtna-rbe5ct

Присаждане и размножаване на овощки – На разцеп, под кора и чрез окулиране, с илюстрации
Стоян Петков

© 2026 Librova. Всички права запазени. Това издание е предназначено единствено за лична употреба на купувача. Забранено е копирането, споделянето или препродаването без разрешението на издателя.

Безопасност: ползвайте стабилни стълби и, ако е възможно, помолете някого да ги придържа; никога не режете в близост до електропроводи. Работете с добре наточени и дезинфекцирани инструменти, ръкавици и предпазни очила. При дебели клони или високи дървета повикайте специалист. Следвайте винаги указанията на етикета на всеки продукт за растителна защита. Посочените срокове са ориентировъчни: съобразете ги с климата във вашия район.

Съдържание

1. Добре дошли
2. Как хваща една присадка
3. Инструменти и материали
4. Избор и съхранение на калемите
5. Присаждане на разцеп
6. Присаждане под кора
7. Окулиране (присаждане с око, „на щитче“)
8. Грижи след присаждането
9. Други начини за размножаване
10. Кога да присаждате всеки вид
11. Проблеми и решения

Добре дошли

Добре дошли във втората книга от колекцията „Щедра овощна градина 2027“. Ако вече сте прочели първата, за резитбата, знаете, че добре водено дърво дава повече и по-хубав плод. Тази книга ви води крачка по-нататък: учи ви как да **размножавате овощните си дървета** и как да **смените сорта на дърво, без да го изкоренявате**.

Казвам се Стоян Петков и прекарах голяма част от живота си сред овощни градини. Научих се да присаждам, като наблюдавах кой как го прави, като греших и повтарях. През годините видях много хора да се отказват от присаждането, мислейки, че то е за специалисти. Не е. Това е работа на търпение, чистота и един добре направен срез, а вие ще се справите само след няколко опита.

Какво ще научите

- Защо присадката хваща и защо понякога не хваща.
- Какви инструменти и материали са ви нужни и как да ги поддържате чисти.
- Как да изберете, наберете и съхраните калемите.
- Три техники, всяка обяснена на стъпки, с рисунка за всяка стъпка: **присаждане на разцеп**, **присаждане**

под кора и **окулиране** (присаждане с око, „на щитче“).

- Грижите, които решават резултата през следващите седмици.
- Други начини за размножаване: резници, отводки, въздушни отводки и издънки.
- Кога да присаждате всеки вид, в българския климат, и как да решавате най-честите проблеми.

Как да ползвате тази книга

Можете да я прочетете последователно, но най-добре е да я четете на етапи. През зимата прочетете главите за калемите и за присаждането на разцеп и под кора. В края на лятото се върнете към окулирането. Рисунките са направени, за да ги следвате с ножа в ръка: червеният срез показва къде да режете, а подписът обяснява движението.

Съвет: започнете с тренировка върху клони от резитба, които така или иначе щяхте да изхвърлите. Десет тренировъчни среза ви струват само време, а ръката свиква с ножа.

Преди да започнете

- **Безопасност.** Присадъчният нож реже като скалпел. Режете винаги встрани от ръката, която държи калема, или опрете калема върху дъска. Ако ползвате стълба, за да стигнете короната, поставете я на стабилна почва и помолете някого да я придържа.
- **Чистота.** Дезинфекцираните инструменти са половината от успеха. Глава 3 обяснява как.
- **Търпение.** Не всички присадки хващат. Успех шест от десет вече е добро начало; с практиката се стига до осем или девет.

Да започнем от началото: да разберем какво се случва вътре в една присадка.

Стоян Петков

Как хваща една присадка

Присаждането е съединяване на две различни растения, така че да растат като едно. Долната част, с корените, се нарича **подложка**. Горната част, която носи желания от нас сорт, се нарича **калем** (парче клон с пъпки) или **око** (една пъпка с малко парченце кора). След присаждането калемът или окото дава началото на цялата нова корона.

Тайната е в камбия

Ако отрежете клон и погледнете среза, виждате кората отвън, после тънък и влажен слой, а вътре дървесината. Този тънък слой, светлозелен, е **камбият**. В него дървото създава нова кора навън и нова дървесина навътре. В него се слепва и присадката.

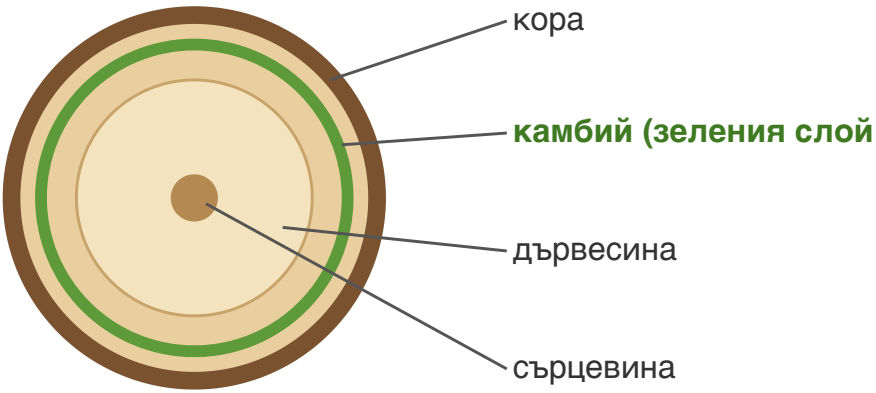

Напречен срез на клон: камбият е тънкият зелен слой между кората и дървесината.

За да хване присадката, камбият на калема трябва да е **в пряк досег** с камбия на подложката, поне от едната страна. Ако двата камбия се докосват, клетките и на двата се размножават, образуват мост (калус) и сокът минава от единия към другия. Ако не се докосват, калемът изсъхва.

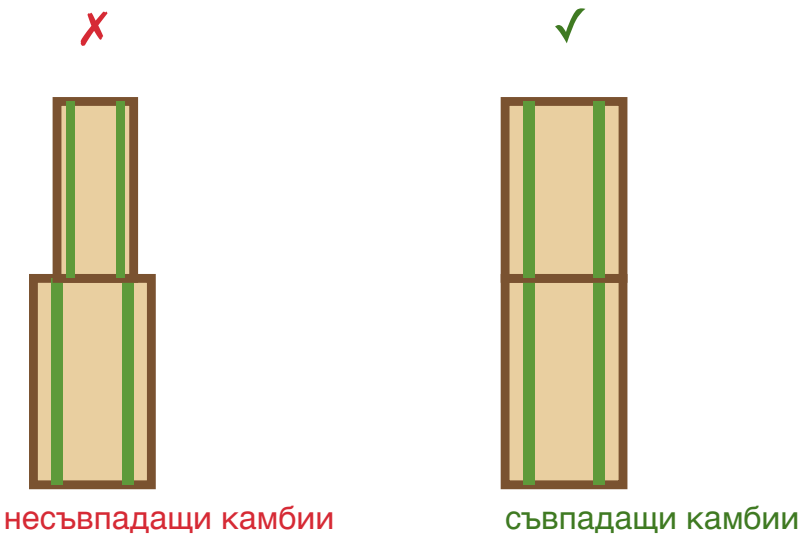

Отляво калемът е по-тънък и камбиите не се срещат. Отдясно поне една зелена линия продължава от калема към подложката.

Съвместимост

Не всички растения се разбират. По правило се присаждат само растения **от един и същи вид** или от много близки видове, от един и същи род:

- ябълка върху ябълка, круша върху круша, череша върху череша;
- праскова, кайсия и слива помежду си, с някои изключения (вж. таблицата);
- круша върху дюля, което е много разпространено съединение, но не всички сортове круши се разбират с

нея без междинна вставка;

Ябълка не се присажда върху череша, нито череша върху лоза. При несъвместими растения присадката може дори да хване за няколко месеца и после да умре или да се счупи от вятъра следващото лято, защото съединението никога не става здраво.

Съвет: когато се колебаете за съвместимостта, потърсете съседно дърво, което вече е присадено върху нещо подобно, и вижте как се държи. Опитът в района ви струва повече от всяка таблица.

Често използвани подложки по видове

Подложката определя големината на дървото, устойчивостта към преовлажняване и влизането в плододаване. Таблицата показва какво е най-обичайно в България. Винаги питайте разсадника коя е подложката на растението, което купувате.

Вид	Обичайна подложка	Какво дава на дървото
Ябълка	Семенна подложка (франк) или клонове със среден и слаб растеж (типове M9, M26, MM106)	Франк: голямо и дълготрайно дърво; клонове: по-малко дърво, което плододава по-рано
Круша	Дюля или семенна подложка от круша	Дюля: по-малко и ранно дърво; франк: голямо, силно дърво

Вид	Обичайна подложка	Какво дава на дървото
Дюля	Дюля (резник или издънка)	Дърво със среден размер
Слива	Джанка (мирабела), а за някои сортове праскова франк	Добро приспособяване към различни почви
Череша и вишна	Дива череша или магалебка, или по-слабо растящи клонове	Дива череша: голямо дърво; клонове: по-малко
Кайсия	Кайсиев франк или джанка	Джанката понася по-добре тежки почви
Праскова	Праскова франк или бадем в сухи и варовити почви	Франк: най-често срещаният; бадем: по-устойчив на суша
Орех	Обикновен орех (от семе)	Голямо дърво с дълбок корен
Френско грозде, малина	По правило не се присаждат; размножават се чрез издънки, отводки или резници (глава 9)	—
Лоза	Американски подложки, устойчиви на филоксера	При нов лозов масив растението идва вече присадено от разсадника

Какво помага на калуса да се образува

- **Здрав досег.** Двата среза трябва да са добре долепени, без хлабина. За това се връзват.

- **Влага.** Калусът има нужда от влажна среда. Лентата и присадъчната замазка пречат на присадката да изсъхне.
- **Умерена температура.** Калусът се образува най-добре при хладно до умерено време, без скреж и силна жега. Затова сезонът има значение (глава 10).
- **Подложка, която иска да расте.** Когато сокът е в движение, подложката „приема“ калема. В дълбок покой не хваща.
- **Калем, който още спи.** Калемът трябва да е със затворени пъпки, за да не изразходва резервите си, преди да се слепи.

Съвет: присадката е хванала, когато след три до шест седмици пъпките на калема набъбнат и се разтворят. Зелени и твърди пъпки през първите седмици още нищо не доказват; разтварянето на листа е потвърждението.

Инструменти и материали

Присаждането не изисква много оборудване, но изисква това малко, което ползвате, да бъде **остро и чисто**. Нащърбен срез или мръсно острие развалят присадката още преди да е започнала.

Най-съществено

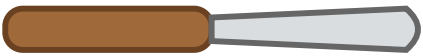

1 · Присадъчен нож

2 · Градинска ножица

3 · Фин трион

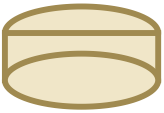

4 · Рафия / присадъчна лен

5 · Присадъчна замазка

6 · Спирт и чиста кърпа

Необходимите материали: нож, ножица, трион, лента, замазка и спирт за дезинфекция.

1 · Присадъчен нож

Това е най-важният инструмент. Има късо острие, с едностранно заточване и много остро. За окулирането идеалният нож има малка шпатула на дръжката, за повдигане на кората. Да режете добре означава да режете наведнъж, с гладък срез и без нащърбявания. Ако се налага да „пилите“ среза, острието вече не е добро.

Наточете ножа на фин камък, с острието винаги под един и същи ъгъл, преди всеки сеанс на присаждане. Изпробвайте върху клон: ако реже без усилие и оставя огледална повърхност, готов е.

2 · Градинска ножица

За рязане на калемите и подрязване на подложката. Предпочетете ножица с рязащо острие („байпас“), която не мачка клона.

3 · Фин трион

За рязане на дебели подложки, при присаждане под кора. Трион с дребни зъби оставя по-малко неравности. След рязане загладете среза с ножа.

4 · Рафия или присадъчна лента

Служи за връзване на присадката, така че камбиите да останат долепени. Можете да ползвате:

- **Естествена рафия**, традиционна, евтина и добра. Намокрете я преди употреба, за да стане гъвкава. Разгражда се сама след време.
- **Еластична лента, специална за присаждане**, на тънки пластмасови ленти, които се разтягат и задържат влагата. Трябва да се среже по-късно, когато присадката е хванала (глава 8).
- В краен случай тясна и опъната платнена лепенка. Не е идеално, но върши работа, ако нямате друго.

5 · Присадъчна замазка

Това е паста (или восък), който се нанася върху откритите срезове, за да ги запечата срещу вода и въздух. Пречи на калема да изсъхне и на гниенето да проникне. Има в буркан, за нанасяне на студено с четка, или на восък, който се топи. Не е нужно много: тънък слой стига.

6 · Спирт и чиста кърпа

За дезинфекция на острието между отделните дървета. Вижте по-долу.

Полезни, но не задължителни материали

- **Етикети и незаличим маркер**, за да запишете сорта на всяка присадка. Който не етикетира, забравя.
- **Колчета и връзки**, за защита на новите леторасли (глава 8).
- **Малка дъска** за опора, за да приготвяте калеми, без да се порежете.
- **Тънки ръкавици**, само ако не отнемат чувствителността на пръстите.
- **Найлонов плик и влажна хартия**, за съхранение на калемите (глава 4).
- **Метър или канап**, за измерване на височините на присаждане.

Дезинфекция

Болестите минават от едно дърво на друго през острието. Нож, който е срязал болно дърво и после реже здраво, носи болестта със себе си.

- Преди да започнете, избършете острието с кърпа, напоена със **спирт 70 %**.
- Повтаряйте **между всяко дърво** и всеки път, когато режете съмнителна тъкан (петна, образувания, тъмна дървесина).

- Като алтернатива потопете острието за няколко секунди в разреден разтвор на белина (една част белина към девет части вода) и изплакнете с чиста вода. Белината разяжда стоманата, затова в края почистете и подсушете добре.
- Измийте ръцете си или ги избършете със спирт, преди да пипате калеми и срезове. Пръстите никога не бива да докосват срязаните повърхности.

Съвет: носете в градината малко шише със спирт и кърпа. Ако свикнете да дезинфекцирате острието при всяко дърво, ще избегнете много разочарования, които се появяват чак след месеци.

Безопасност

- Държете ножа затворен, когато го оставяте. Никога не го оставяйте отворен в джоба.
- Режете винаги, като отдалечавате острието от тялото и от ръката, която държи калема.
- Дръжте замазката и спирта далеч от огън и от достъпа на деца.
- Ако работите на височина, ползвайте стабилна стълба и не присаждайте при силен вятър или на мокра земя.

Избор и съхранение на калемите

Калемът е парчето клон, което ще даде новия сорт. Ако калемът е лош, и най-добрият присаждач не може да постигне добър резултат. Затова си струва да отделите време да го изберете, да го наберете в точния момент и да го съхраните добре.

Откъде да вземете калеми

- От **здраво, плодовито дърво, чийто сорт харесвате**: добър плод, добър растеж, без признаци на рак, гумоза или други болести.
- За предпочитане от дърво, което познавате, или от съсед, който ви гарантира името на сорта.
- От клони, огрени от слънцето, от **външната и горна част на короната**, където дървесината узрява добре.

Кой клон да изберете

- **Клон от предходната година**: силен леторасъл, който е пораснал миналото лято, с гладка кора и цвят, характерен за вида.
- **Дебелина** приблизително колкото молив (8 до 12 мм) или колкото подложката, при присаждане на разцеп.

- **Добре узряла дървесина**, твърда, без меки или набръчкани части.
- **Здрави пъпки**, добре оформени, с нормални междувъзлия (нито много къси, нито много дълги).
- Избягвайте много дебелите и бързо растящи „водни“ клони, с дълги междувъзлия и гъбеста дървесина, и тънките и слаби клони от вътрешността на короната.

Отляво на червения срез е клонът, добър за калем; отдолу, видът клон, който да избягвате.

Кога да берете

За присаждане на разцеп и под кора калемите се берат, докато дървото е **в покой**, в разгара на зимата: в България

по правило между **декември и средата на февруари**, преди пъпките да набъбнат. Така калемите стоят неподвижни, съхранени на студено, докато подложката влиза в сок по-късно, напролет, което е времето за присаждане.

Причината е проста: ако присаждате с калем, който вече разтваря пъпки, той изразходва резервите си, преди да се съедини с подложката, и изсъхва. Калемът трябва да е „заспал“, а подложката „будна“.

При окулирането случаят е различен: бере се **прясна пръчка, в същия ден** (или предния ден), с отрязани листа (оставяйки само малко парче от дръжката), както е обяснено в глава 7.

Съвет: берете винаги повече калеми, отколкото ви трябват, поне с 30 % повече. Някои се развалят, други остават къси при приготвянето.

Как да берете

1. Дезинфекцирайте ножицата.
2. Отрежете цял клон, с 30 до 40 см, в сух ден и без скреж.
3. Веднага запишете името на сорта на етикет и го прикрепете към клона. Не разчитайте на паметта.
4. Правете малки снопчета от един сорт, вързани с връв.

5. Ако има признаци на болест по клона, изхвърлете го и изберете друг.

Как да съхранявате в хладилника

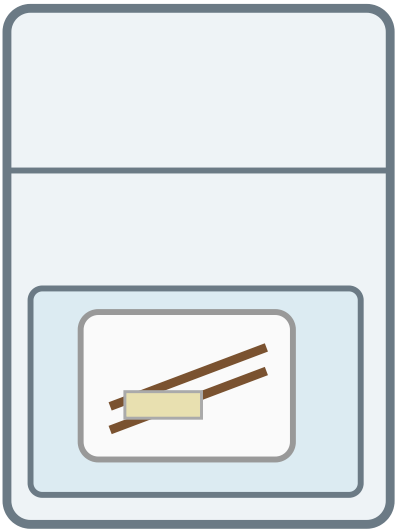

Проста рецепта

1 · Етикетирано снопче
2 · Влажна кухненска хартия
3 · Затворен найлонов плик
4 · Чекмеджето за зеленчуци
5 · 1 до 4 °C

Далеч от узрели плодове!

Калемите се съхраняват добре в хладилника, увити във влажна хартия в затворен плик.

1. Увийте снопчетата във **влажна кухненска хартия или вестник** (навлажнени и добре изстискани: влажни, никога да не капят).
2. Поставете в затворен **найлонов плик** или в кутия с капак. Отвън запишете сорта и датата.

3. Съхранявайте в **чекмеджето за зеленчуци на хладилника**, при температура от **1 до 4 °C**.
4. Не съхранявайте заедно с ябълки, круши и други узрели плодове: газът, който отделят, състарява калемите.
5. На всеки две седмици отваряйте плика, проверявайте дали хартията е още влажна и изхвърляйте онова, което има плесен. Ако се появи мухъл, избършете клона с кърпа и сменете хартията.

Така съхранени, калемите траят без проблем **до пролетта**, до април, а много и по-дълго.

Преди да ги използвате

- Извадете калемите от хладилника **един час по-рано**, за да не работите с ледени клони.
- Направете пробен срез на върха: вътрешността трябва да е светлозелена и влажна, а кората залепена за дървесината. Ако е кафява и суха, калемът е мъртъв.
- Когато режете всеки калем за присадката, изхвърлете върха, който е най-слабата част, и сухата основа.

Съвет: ако приятел ви даде калеми по пощата или при пътуване, отворете пакета веднага щом пристигне, навлажнете хартията, ако е нужно, и ги сложете в хладилника същия ден.

Присаждане на разцеп

Присаждането на разцеп е един от най-простите и най-сигурните начини. Използва се, за да **смените сорта на младо дърво** или на клон с дебелина от два до пет сантиметра: клонът се отрязва, в среза се отваря разцеп и в него се вкарват един или два калема, заострени като клин.

Кога: в края на зимата и в началото на пролетта, когато подложката вече е в сок, а пъпките още не са тръгнали (по правило от март до април, според района и вида: вж. глава 10).

Подходящо за: ябълка, круша, слива, дюля и, с повече внимание, череша и праскова.

Калеми: набрани през зимата и съхранени на студено (глава 4), с две до три пъпки.

Трудност: средна. Критичните моменти са срезът във форма на клин и подравняването на камбиите.

Стъпка 1 · Отрязване на подложката

Изберете мястото, където искате да присадите: младото стъбло на 40 до 80 см от земята или основен клон, който искате да смените. Отрежете го **под прав ъгъл**, с триона, на гладко място и без възли. С ножа загладете

повърхността на среза, за да махнете цепнатини и неравности.

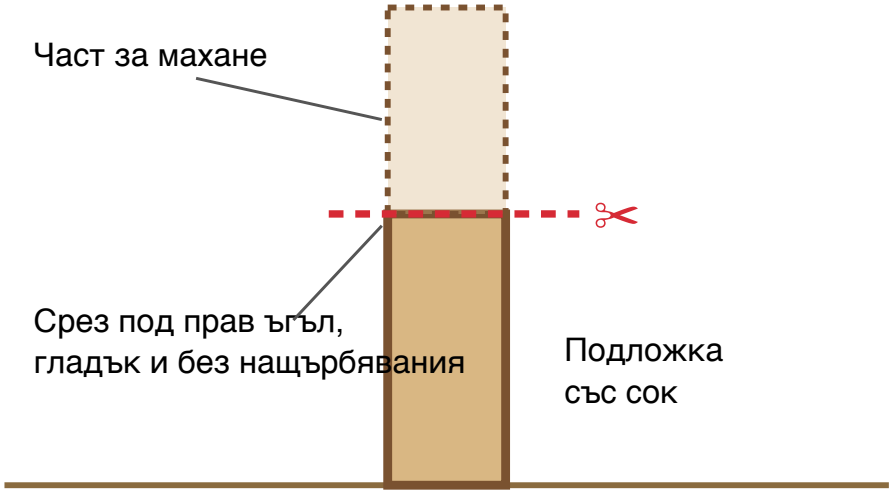

Срезът под прав ъгъл оставя плоска повърхност, в която се отваря разцепът.

Стъпка 2 · Отваряне на разцепа

С длето или със здрав нож и малък чук, отворете разцеп **по средата на среза, дълбок 4 до 5 см**, като цепите дървесината по посока на влакното, а не я режете. Задръжте разцепа отворен с малък клин (парче твърда дървесина или тънка отвертка). Не докосвайте вътрешността с пръсти.

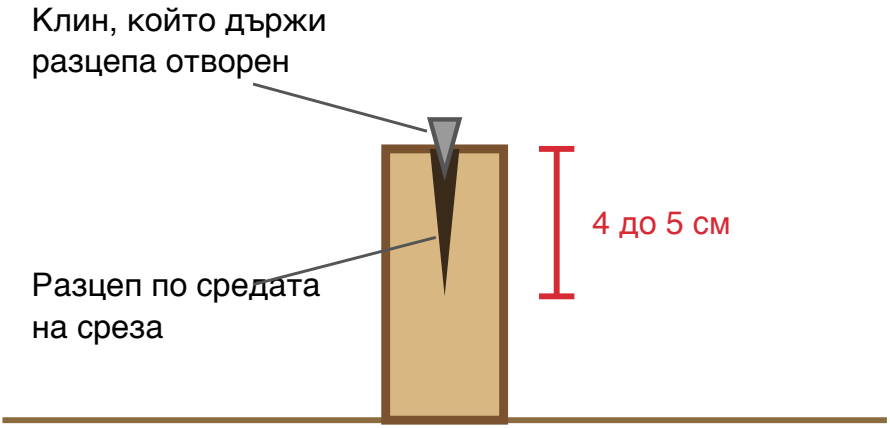

Разцепът се отваря по средата на стъблото, дълбок 4 до 5 см, и остава отворен с клин.

Стъпка 3 · Приготвяне на калема във вид на клин

Вземете калем с **две до три пъпки**. В основата направете два дълги и гладки среза, от всяка страна, дълги 3 до 4 см, докато се оформи **клин**. Срезовете трябва да са с едно движение, без колебание. Клинът трябва да е **малко по-широк отвън** (където е кората, която ще докосне камбия на подложката), отколкото отвътре. Оставете горната пъпка на около 1 см над горния срез.

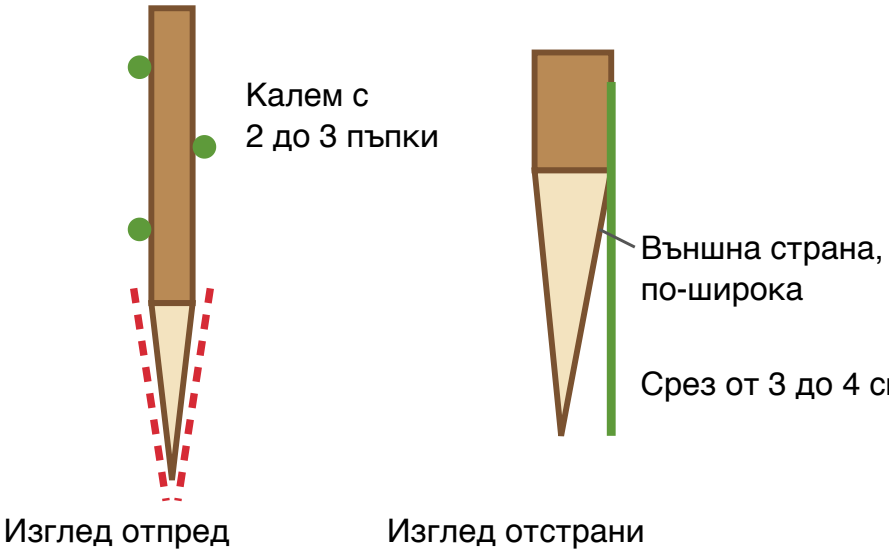

Основата на калема се реже като клин с два гладки среза; външната страна (зелената линия е камбият) е малко по-широка.

Съвет: режете калема, като го опирате на дъска и дърпате острието към себе си с палец зад калема, или, ако предпочитате, като го отдалечавате от тялото. Никога с ръка под среза.

Стъпка 4 · Поставяне на калемите и подравняване на камбиите

Поставете по един калем **от всяка страна на разцепа** (два на стъбло, ако е дебело). Бутайте клина надолу внимателно, докато горният край на среза на калема остане **малко над повърхността** на подложката, което

помага на калуса да се образува. Кората на калема трябва да е долепена до кората на подложката: така камбиите съвпадат. Ако калемът е по-тънък, **долепете го до ръба**, а не до центъра. После извадете клина: разцепът се затваря и стиска калемите.

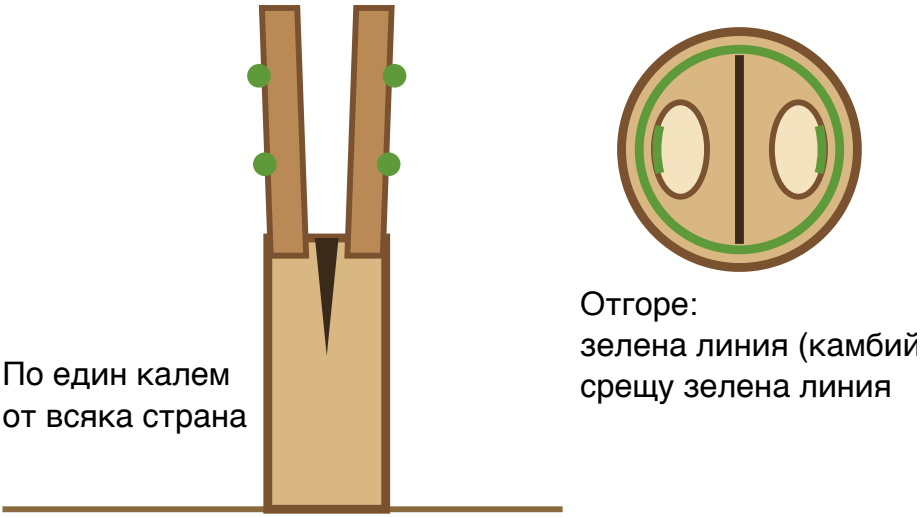

Отляво два калема, поставени отстрани на разцепа. Отдясно, отгоре: камбият на калема е на нивото на камбия на подложката.

Стъпка 5 · Връзване и запечатване

Покрийте **целия горен срез и разцепа** с присадъчна замазка, без да оставяте никакво отворено място, и нанесете слой и върху срезовете на калема (освен върху пъпките). Ако стъблото е тънко, вържете с **рафия или**

лента под среза, отдолу нагоре, добре стегнато, за да не се отвори разцепът. Етикетирайте сорта.

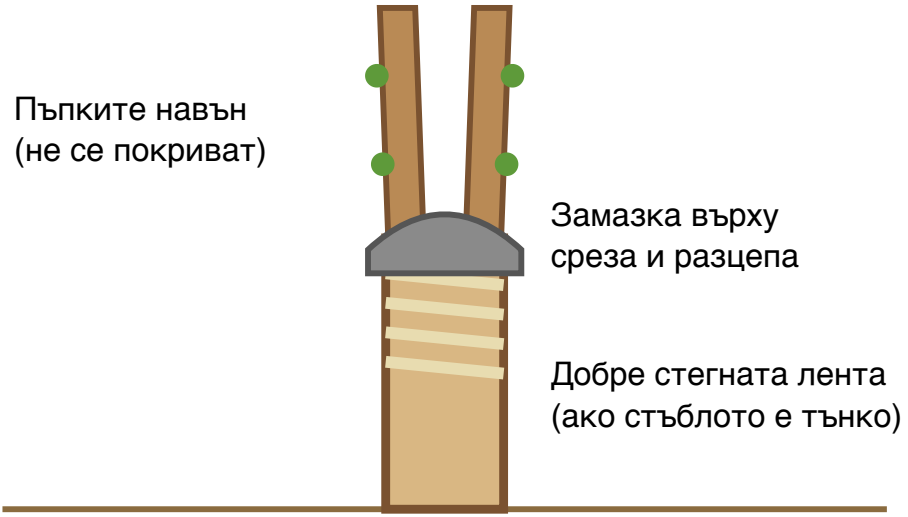

Замазката запечатва среза; лентата (отдолу) придържа разцепа; пъпките остават на открито.

Типични грешки

- **Камбиите не съвпадат.** Това е причина номер едно за неуспех. Проверявайте винаги по зелената линия.
- **Разкъсан клин.** Ако срезът на калема е неравен, направете го отново. Не си струва да вкарвате зле срязан калем.
- **Прекалено широк разцеп** или прекалено тънък калем: калемът остава хлабав. Ползвайте два калема

или по-дебел калем.

- **Забравена замазка** или лошо нанесена: водата навлиза и присадката изсъхва или гние.
- **Присаждане при спрял сок** (скреж, силен студ): присадката не се съединява.

Съвет: когато двата калема хванат, оставете по-силния и отрежете другия. Така дървото не остава с два тесни клона на едно и също място.

Присаждане под кора

Присаждането под кора (наричано още „за кора“ или „зад кората“) е техниката, подходяща за **дебели стъбла и скелетни клони**, където разцепът би бил труден за отваряне. Калемите влизат **между кората и дървесината**, около среза, като корона. Това е най-използваният начин да „смените сорта“ на старо дърво или да го подмладите, без да го изкоренявате.

Кога: пролет, **когато кората се отлепва лесно** (сокът е в пълна дейност), обикновено от април до май, след като калемите са прекарали зимата на студено. Трябва да е по-късно, отколкото при присаждането на разцеп.

Подходящо за: ябълка, круша, слива, череша, орех и други дървета със стъбло или скелетни клони от 4 до 10 см (или повече).

Калеми: клони от предходната година, с 3 до 4 пъпки, съхранени на студено.

Трудност: средна. Критичният момент е да повдигнете кората, без да я скъсате.

Стъпка 1 · Отрязване на подложката

Отрежете стъблото или скелетния клон **под прав ъгъл**, на гладко място, с диаметър от 4 до 10 см. Ако клонът е много по-дебел, по-добре присаждайте върху второстепенни клони, отколкото върху огромно стъбло. Загладете среза с ножа. Ако след среза кората се отлепва лесно с острието, моментът е подходящ.

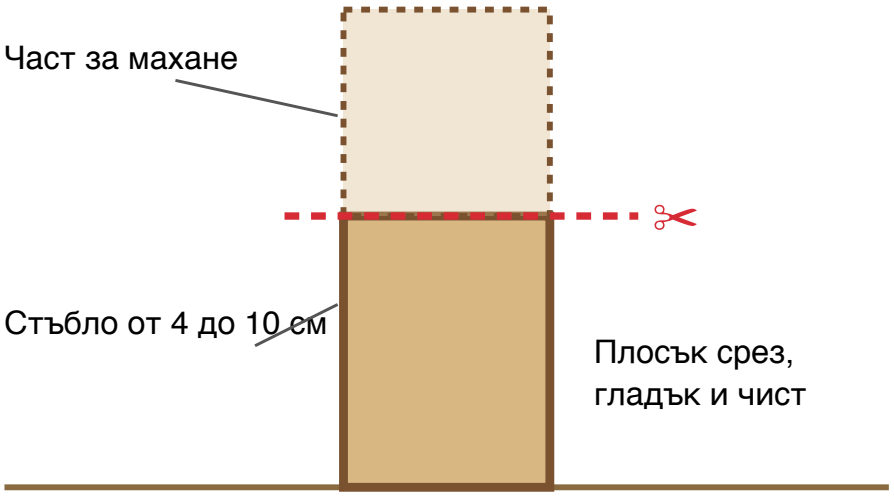

Дебело стъбло се реже под прав ъгъл; едва после се приготвят калемите и кората.

Стъпка 2 · Приготвяне на калема

На калем с **три до четири пъпки** направете в основата **един дълъг и наклонен срез**, дълъг 3 до 4 см, от едната

страна, докато завърши с връх. От противоположната страна направете малко **стъпало** (къс уступ), което после се опира в горния край на среза на подложката. Направете среза наведнъж, гладък и без стъпала.

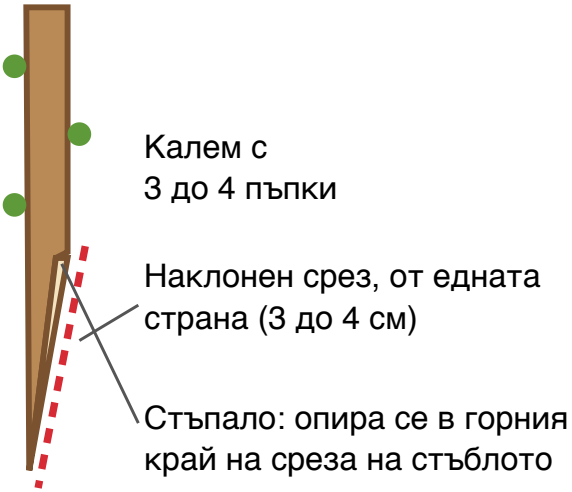

Дълъг срез от едната страна, плюс малко стъпало от противоположната.

Стъпка 3 · Отваряне на кората

На върха на отрязаното стъбло направете с ножа **вертикален срез в кората**, дълъг 3 до 4 см, само до дървесината, без да я драскате прекалено. С върха на ножа или на шпатулата повдигнете **леко двата ръба** на кората. Направете такъв срез за всеки калем: на стъбло от 6 см се събират три до четири, с около 4 до 5 см между тях.

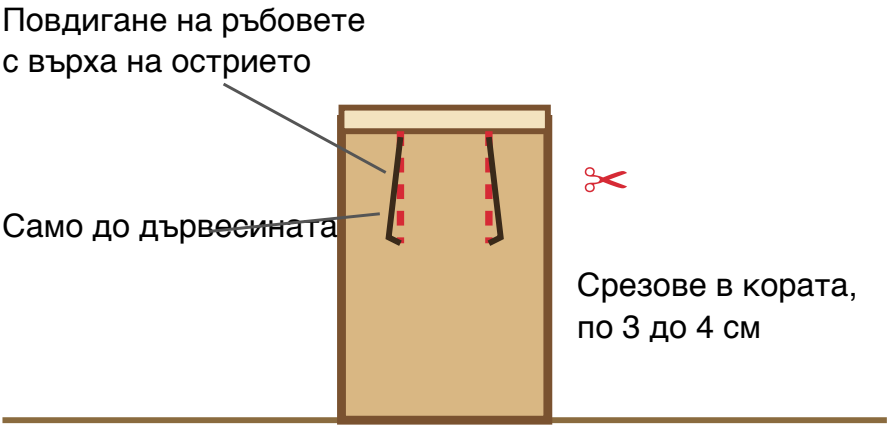

По един вертикален срез в кората за всеки калем; ръбовете се повдигат малко, за да се отвори път.

Стъпка 4 · Поставяне на калемите

Вкарайте всеки калем **между кората и дървесината**, със срязаната страна към дървесината и стъпалото, опряно в горния край на среза. Бутайте бавно, докато дългият срез се скрие изцяло под кората (около 3 см). Трябва да остане **малко парченце от среза на открито** над горния край (около 2 до 3 мм), за да помогне на калуса. Кората стиска калема; камбиите са в досег с камбия на стъблото, под кората.

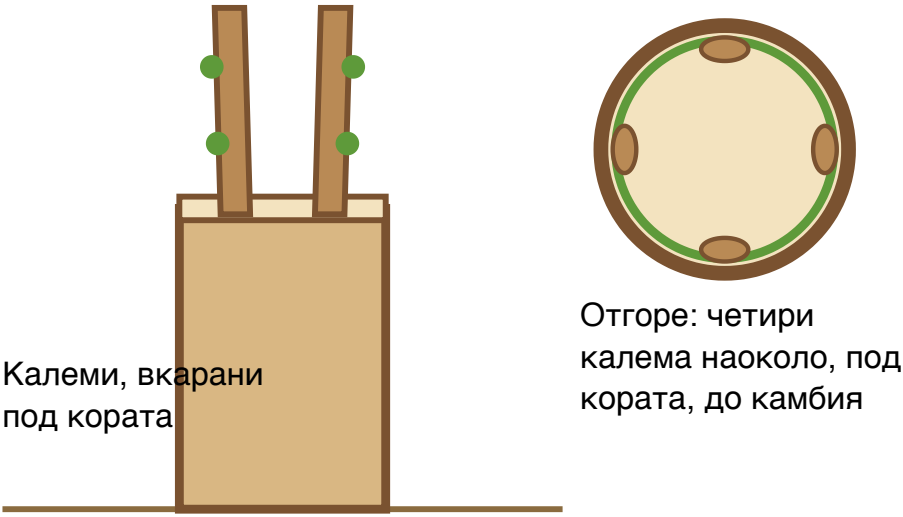

Калемите влизат под кората; отгоре те са разположени на разстояние около стъблото като корона.

Стъпка 5 · Връзване и запечатване

Вържете стъблото под горния край с **рафия или лента**, добре стегнато, за да притиснете кората към калемите. Покрийте **горния срез на стъблото и основата на всеки калем** с присадъчна замазка, без да закривате пъпките. Ако стъблото е дебело и слънцето силно, защитете върха с малко светла хартия или плат отгоре. Етикетирайте всеки сорт.

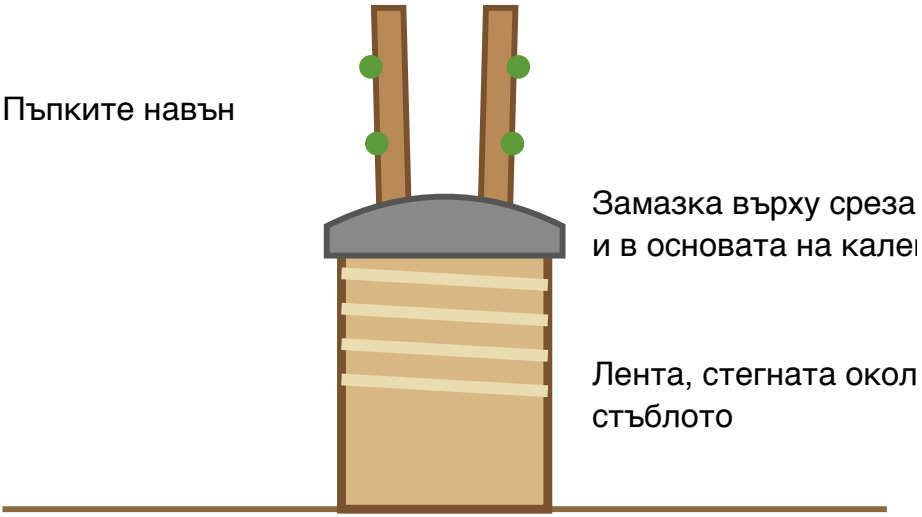

Стегната лента, която държи кората, замазка, която запечатва върха; пъпките остават свободни.

Типични грешки

- **Кора, която не се отлепва.** Още е рано: изчакайте няколко дни, докато сокът стане активен.
- **Скъсана кора** при повдигане: ползвайте само върха на острието и повдигайте спокойно.
- **Калем, вкаран от грешната страна:** срязаната страна трябва да е към дървесината, не към кората.
- **Твърде много калеми** на тънко стъбло: те се притискат един друг. Спазвайте разстоянието.
- **Без лента и замазка:** кората изсъхва и калемът пада.

Съвет: при старо дърво, чийто сорт искате да смените, правете го на етапи: присадете първо половината от скелетните клони, а другата половина през следващата година. Така дървото не понася толкова силен шок и продължава да дава сянка и малко плод.

Окулиране (присаждане с око, „на щитче“)

При окулирането, вместо калем с няколко пъпки, се използва **една единствена пъпка** („окото“), срязана с малко парченце кора във форма на щитче и вкарана в Т-образен разрез в кората на подложката. Икономично е (една пръчка дава много очи), бързо и **много ефективно**, затова е предпочитаната техника на разсадниците за праскова, слива, череша, кайсия и рози, а дава много добър резултат и при ябълката и крушата.

Два сезона:

- **Пролет (живо око):** април до май, с пръчки, съхранени на студено. Окото хваща и тръгва още същата година.
- **Края на лятото (спящо око):** от средата на юли до септември, със свежи пръчки от годината. Окото хваща, но остава „да спи“ и тръгва едва следващата пролет. Това е най-използваният сезон.

Условие: кората на подложката трябва да се отлепва лесно, което зависи от активния сок. Ако е сухо и кората се къса, поливайте подложката няколко дни по-рано.

Подложка: младо растение, с дебелина от 6 до 12 мм, с гладка кора.

Трудност: средна. Това е техниката, при която бързият и чист срез има най-голямо значение.

Стъпка 1 · Избор на пръчката и махане на листата

Изберете **пръчка от годината**, от здраво дърво, с добре оформени пъпки и леко втвърдена дървесина. Отрежете листата, като оставите **около 1 см от дръжката** („опашчицата“): служи за захващане и пречи на пръчката да губи вода. Изхвърлете меката горна част на пръчката и пъпките до основата, които са зле оформени.
Съхранявайте пръчките във влажна кърпа, на сянка, и ги ползвайте в същия ден.

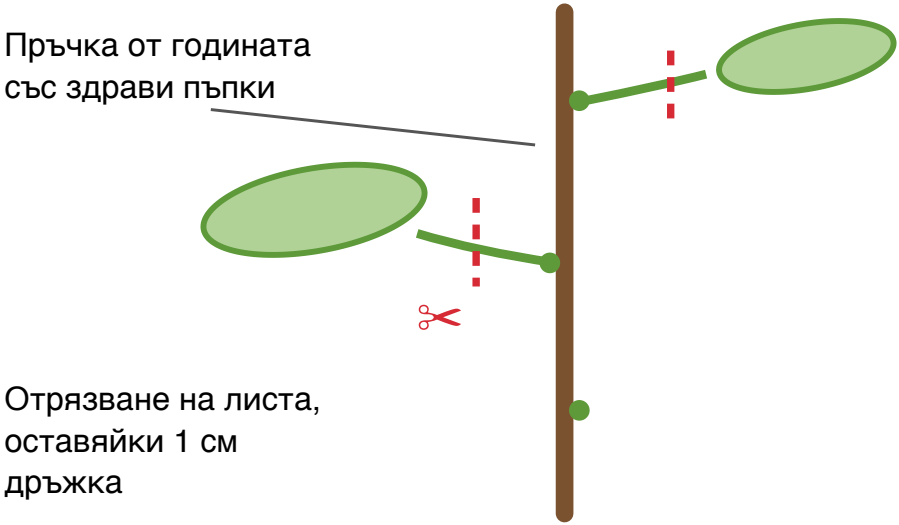

Листата се режат до пъпката, като се оставя опашчица от 1 см, която служи за захващане.

Стъпка 2 · Рязане на щитчето

Хванете пръчката с пъпката нагоре. С добре наточения нож започнете **на около 1,5 см под пъпката** и режете нагоре, **с едно движение**, плитко под кората, до около **1,5 см над пъпката**. Получавате „щитче“ от 2,5 до 3 см, с пъпката в средата и тънка нишка дървесина отзад. Отрежете горния край на щитчето по права линия, за да е равен. Хващайте щитчето винаги **за опашчицата на листа**, никога отстрани, за да не го замърсите и повредите.

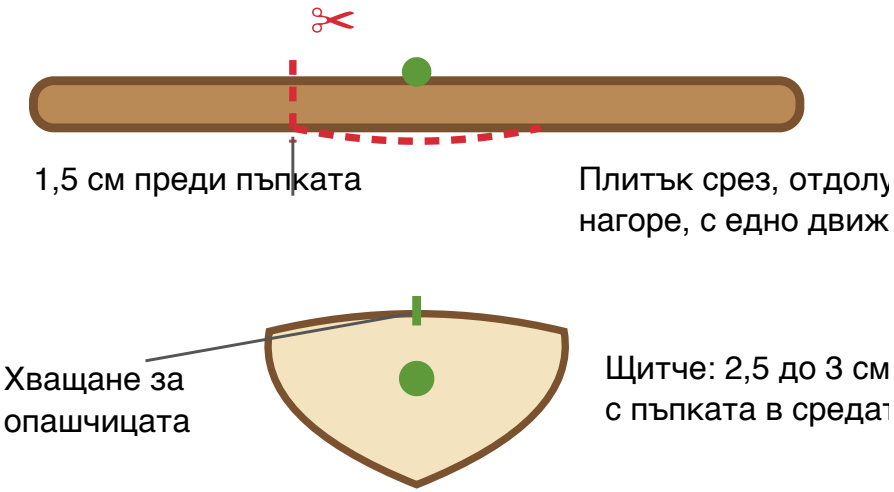

Отгоре плиткият срез под пъпката; отдолу вече отрязаното щитче, готово за употреба.

Съвет: щитчето трябва да излезе гладичко отдолу, с влажна и светлозелена повърхност. Ако е излязло разкъсано, с изтръгната пъпка или с полепнала дебела дървесина, изхвърлете го и срежете друго.

Стъпка 3 · Отваряне на „Т“-то върху подложката

Изберете **гладко място, на 10 до 20 см над земята** (или на желаната височина), от страната, по-малко изложена на слънце и дъжд. Почистете кората с кърпа. С ножа направете **хоризонтален срез** от около 1 см и, по средата му, **вертикален срез** от 2,5 до 3 см надолу,

образувайки „Т“. Режете само кората, без да навлизате дълбоко в дървесината. После, с шпатулата на ножа, **повдигнете двете крилца на кората**, внимателно.

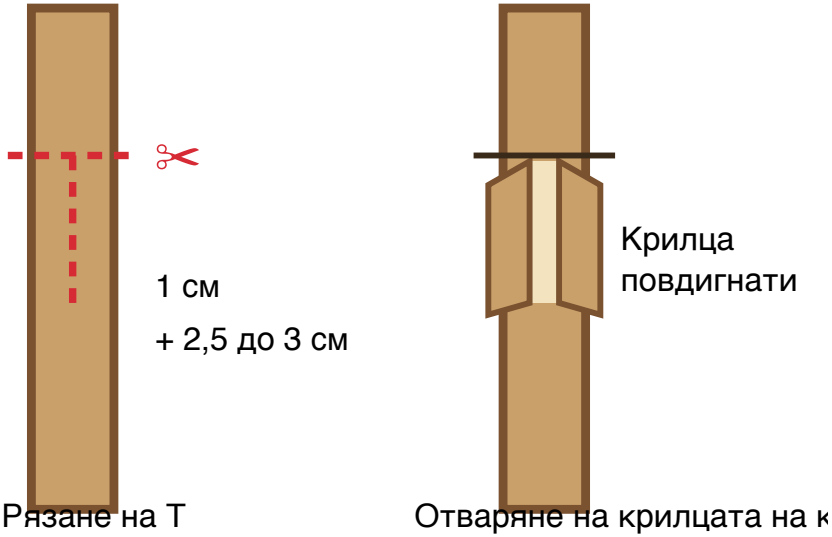

Отляво Т-образният срез само в кората; отдясно двете повдигнати крилца показват влажната дървесина.

Стъпка 4 · Вкарване на щитчето

Хванете щитчето за опашчицата и го **плъзнете надолу** под крилцата, докато горният край на щитчето опре в хоризонталния срез на Т. Ако щитчето излиза над хоризонталния срез, **отрежете излишъка** по протежение на този срез, за да се допрат добре двата ръба. Пъпката трябва да е **обърната нагоре** (върхът на пъпката сочи към короната) и да се вижда.

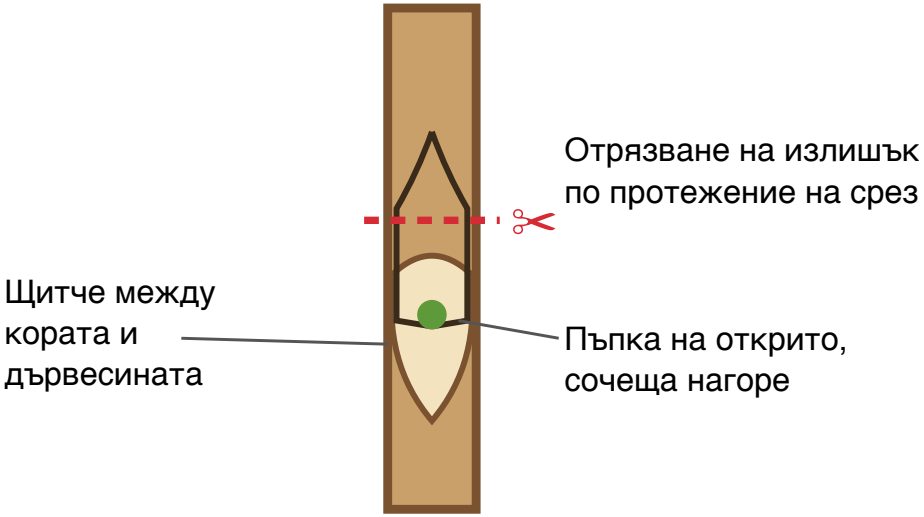

Щитчето се плъзга надолу под крилцата; излишъкът отгоре се реже по протежение на „T“-то.

Стъпка 5 · Връзване, като пъпката остава свободна

Вържете с лента (рафия или присадъчна лента) **отдолу нагоре**, на застъпващи се навивки, като стегнете добре крилцата на кората върху щитчето. **Оставете пъпката и опашчицата на листа на открито**. Покрийте всичко останало с лентата, за да не излиза влагата. Накрая етикетирайте сорта и датата. Присадъчна замазка не е необходима.

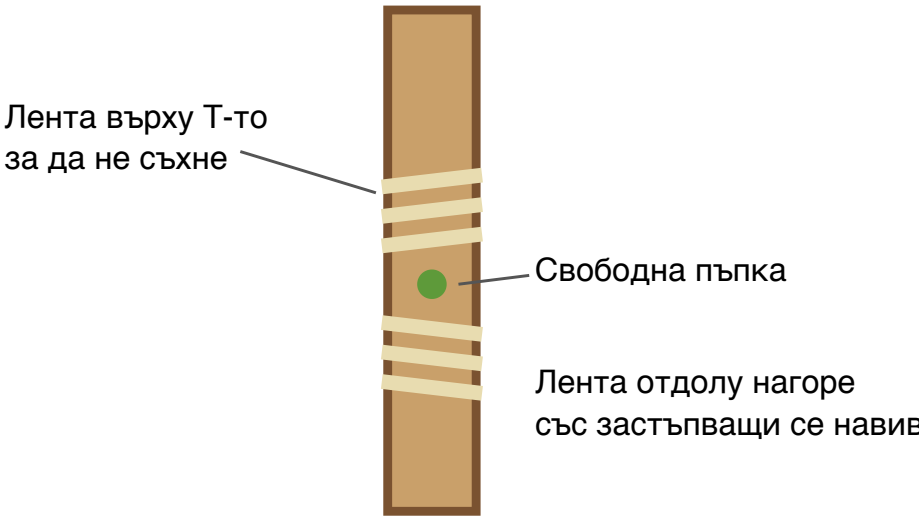

Лентата покрива Т-то над и под пъпката; само пъпката остава навън.

Какво се случва после

	Пролет (живо око)	Края на лятото (спящо око)
Кога да присаждате	Април до май	От средата на юли до септември
След 2 до 3 седмици	Опашчицата на листа пада при докосване: хванало е. Можете да срежете лентата	Опашчицата пада при докосване: хванало е. Лентата остава до края на зимата
Пъпката	Тръгва същата година	Остава в покой; тръгва следващата пролет

	Пролет (живо око)	Края на лятото (спящо око)
Отрязване на подложката	Отрежете я над окото, когато то тръгне, или я прегънете няколко дни по-рано	В края на зимата, на 1 до 2 см над пъпката, с наклонен срез

Типични грешки

- **Кора, която не се отлепва:** подложката е суха или още е рано. Полейте я и изчакайте.
- **Щитче с дебела дървесина отзад**: досегът е по-лош. Режете по-плитко.
- **Докосване на повърхностите с пръсти.** Хващайте щитчето за опашчицата.
- **Лента, която закрива пъпката**, или лента без стягане: пъпката се задушава или щитчето изсъхва.
- **Бавене между рязането на щитчето и вкарването му.** Работете бързо, за една минута, или ползвайте влажна кърпа, за да предпазите щитчето.

Съвет: присаждайте няколко очи на стъбло, на различна височина и от различни страни: ако едно не хване, другите може да хванат. После оставете само най-доброто.

Грижи след присаждането

Присаждането е половината от работата. Другата половина са следващите седмици: наблюдение, защита и насочване на новия леторасъл. Добре направена присадка може да се загуби от небрежност през този период, а средна присадка може да се спаси с добри грижи.

Първите седмици: оставете я на мира

- Не пипайте присадката, не я дърпайте „да видите дали е хванала“. Оставете калуса да се образува.
- Ако времето е много сухо, поливайте редовно подложката (в почвата, не присадката).
- В дни със силен вятър или градушка защитете калемите с колче (вж. по-долу).
- Следете дали замазката е цяла. Ако се е напукала или е паднала, нанесете отново тънък слой.

Как да разберете дали е хванала

- **Калем при присаждане на разцеп или под кора:** след 3 до 6 седмици пъпките набъбват и се разтварят в малки листа. Калем, който под кората остава зелен

(изстържете съвсем малко с нокът на върха), но не тръгва, може да се забави още малко.

- **Око:** след 2 до 3 седмици опашчицата на листа пада при най-лекото докосване, а щитчето остава зелено и твърдо. Ако щитчето стане кафяво и набръчкано, не е хванало.
- Ако калемът е изсъхнал и е потъмнял, присадката не е успяла. Догодина опитайте отново, на същото или на друго място.

Връзване и махане на лентата

Лентата държи камбиите заедно, но ако остане твърде дълго, **задушава** клона, когато той се удебели, оставя бразда и пресича сока. Затова трябва да се махне в точния момент.

Лентата се реже, когато присадката е срасната, преди да стегне клона.

Вид присадка	Кога да махнете лентата
Разцеп и под кора (еластична пластмасова лента)	След 4 до 8 седмици или когато леторасълите са дълги 10 до 15 см. Срежете я с ножа, от страната, противоположна на калемите
Разцеп и под кора (рафия)	Може да остане, но проверете през юни и юли и разхлабете, ако стяга
Пролетно окулиране	След 3 до 4 седмици
Окулиране в края на лятото	В края на зимата, когато сокът започне да се качва отново. Срежете лентата от едната страна, без да докосвате щитчето

Съвет: връщайте се веднъж месечно при присадката през пролетта и лятото. Двуминутен поглед стига, за да видите дали лентата стяга и дали има излишни леторасли.

Водни леторасли и издънки

След присаждането подложката продължава да иска да расте: изпуска леторасли под и около присадката, които харчат сока и задушават калема. Наричат се **водни леторасли** (или „вълчи клони“). Ако не ги махате, калемът остава слаб и може да умре.

- Махайте ги **на ръка или с ножица, до клона, от който излизат**, щом се появят, на всеки 15 дни, през пролетта и лятото.
- При окулирането махайте всички леторасли на подложката, но оставете **един или два листа близо до калема**, докато той се закрепи добре, защото листата хранят съединението.
- При присаждането под кора и на разцеп, на дебели клони, оставете няколко леторасъла на подложката през първите седмици, само за да поддържат дървото да функционира, и ги махайте, докато калемът расте.

Колче

Новият леторасъл на калема е нежен и, свързан със все още крехък срез, се чупи от вятъра или от тежестта на птица. **Колче** предпазва от това разочарование.

Новият леторасъл, привързан към колче с широки връзки, е защитен от вятъра.

- Забийте **тръстика или пръчка** близо до подложката, добре в земята.
- Привържете леторасъла с **широки и хлабави връзки** (рафия, ивици плат), на две или три места. Тънките и стегнати връзки прерязват леторасъла.
- Разхлабвайте и обновявайте връзките, докато леторасълът се удебелява.

Когато леторасълът достигне 20 или 30 см

- Изберете **най-силния леторасъл** и го оставете; махнете другите от калема.

- При дървета с корона прищипвайте (отрязвайте върха) на леторасли, които растат прекалено, за да се заякнат и разклонят.
- През есента или през следващата зима оформете новата корона, както е обяснено в първата книга на тази колекция, за резитбата.

Други грижи

- **Силно слънце:** при големи присадки (под кора на дебели клони) защитете среза със светъл плат или боядисайте стъблото с разредена вар, за да избегнете изгаряния.
- **Птици и животни:** птиците кацат по калемите; високо колче или няколко цветни конеца помагат да ги отблъснете. Предпазвайте младото стъбло от зайци и гризачи.
- **Неприятели:** следете за листни въшки по новите листа. Ако се появят, можете да ги махнете със струя вода или с разреден калиев сапун.
- **Торене:** избягвайте да торите много през първата година: много бързият растеж отслабва съединението. Умерено и редовно поливане стига.

Други начини за размножаване

Не всички овощни дървета се присаждат. Някои се вкореняват толкова добре чрез резници, отводки или издънки, че не си струва да усложнявате. Тези начини имат предимство: новото растение е **същото като майчиното** и има собствени корени. Вижте кое подхожда на всеки вид.

Вид	Най-добър начин за размножаване	Сезон
Лоза	Дървесни резници; отводки	Февруари до март
Френско грозде	Дървесни резници; отводки	Есен до края на зимата
Малина	Издънки, които излизат около туфата	Есен или края на зимата
Дюля	Отводки; издънки	Края на зимата

1 · Дървесен резник (лоза, френско грозде)

Резникът е парче клон от предходната година, което, забито в земята, образува корени. Това е най-евтиният и най-простият начин. Правете го в **края на зимата, докато растението още е в покой**.

Резникът е дълъг 20 до 30 см, с 3 до 4 пъпки: две или три са под земята и една или две на повърхността.

1. Режете клони от предходната година, с дебелина от молив до пръст, добре узрели.
2. Правете резници **от 20 до 30 см**. Отрежете основата право, точно под пъпка, а върха с наклонен срез, около 1 см над пъпка.
3. Забийте ги **до две трети**, вертикално, в рохкава, добре дренирана и влажна почва, с върха на светло. Оставете 1 до 2 пъпки навън. Спазвайте посоката: долният край е онзи, който е бил по-близо до стъблото.
4. Поливайте, без да преовлажнявате, и поддържайте почвата влажна през пролетта и лятото.

5. След един сезон корените са образувани. Пресадете следващата есен или оставете на мястото.

Съвет: френското грозде и лозата се вкореняват по-лесно, ако направите малък прорез в кората на основата на резника. Потапянето на основата за 24 часа във вода помага при много сухо време.

2 · Отводки (лоза, френско грозде, дюля)

При отводката клонът **се вкоренява, докато остава прикрепен към майчиното растение**, което го храни. Отделя се едва после. Това е една от най-сигурните техники, защото клонът не е изложен на риск да изсъхне.

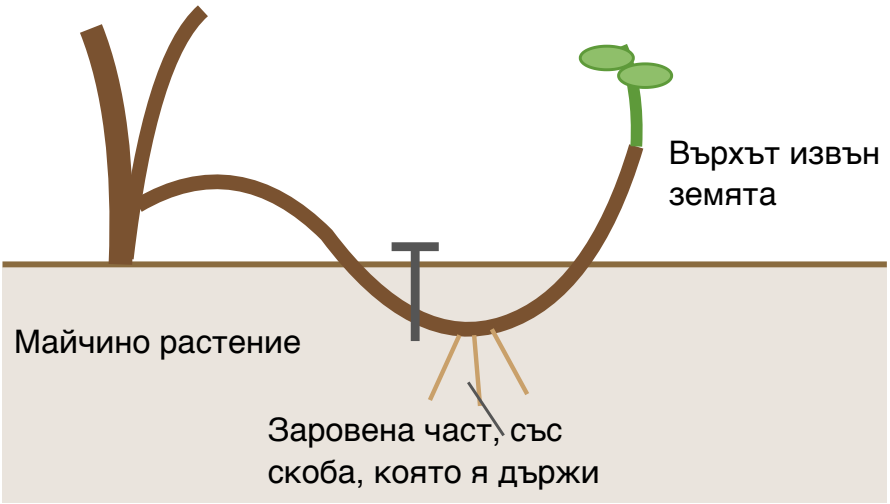

Гъвкав клон се прегъва и се заравя по средата, закрепен със скоба; върхът остава на повърхността.

1. В края на зимата изберете **дълъг и гъвкав клон**, който достига земята.
2. Направете малка **ямка от 10 до 15 см** и изстържете малко кората на частта от клона, която ще бъде заровена.
3. Прегънете клона, заровете го в ямката и го закрепете с **телена скоба** или камък. Върхът (20 до 30 см) остава на повърхността, обърнат нагоре, привързан към колче.
4. Покрийте със земя и полейте. Дръжте влажно.
5. След един сезон (или следващата есен) срежете клона до майчиното растение и пресадете новото растение с

корените му.

3 · Въздушна отводка (при упорити видове)

Въздушната отводка вкоренява клон **във въздуха**, върху самото дърво, когато няма клони, които да стигат до земята. Тя е по-бавна, но сигурна при упорити видове.

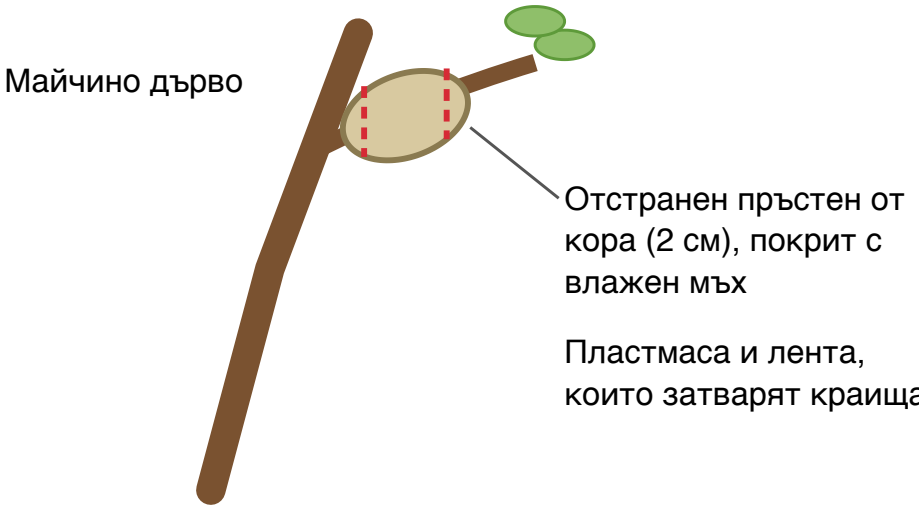

Отстранен пръстен от кора, покрит с влажен субстрат, води до образуване на корени на самия клон.

1. През пролетта изберете клон от предходната година, с дебелина колкото пръст.
2. Отстранете **пръстен от кора от 2 см** около клона, на 30–40 см от върха. Изстържете камбия с острието, за да

не зарасне отново.

3. Обвийте мястото с шепа **влажен мъх или торф** и покрийте с прозрачна пластмаса, вързана в двата края с лента, така че влагата да не излиза.
4. След 2 до 3 месеца през пластмасата се виждат бели корени. Отрежете клона точно под тях и го засадете в саксия или в почвата, на сянка в началото.

4 · Издънки (малина и др.)

Малината (и отчасти дюлята) дава **издънки близо до туфата**, които вече имат корени. Това е най-лесното размножаване: достатъчно е да ги изкопаете.

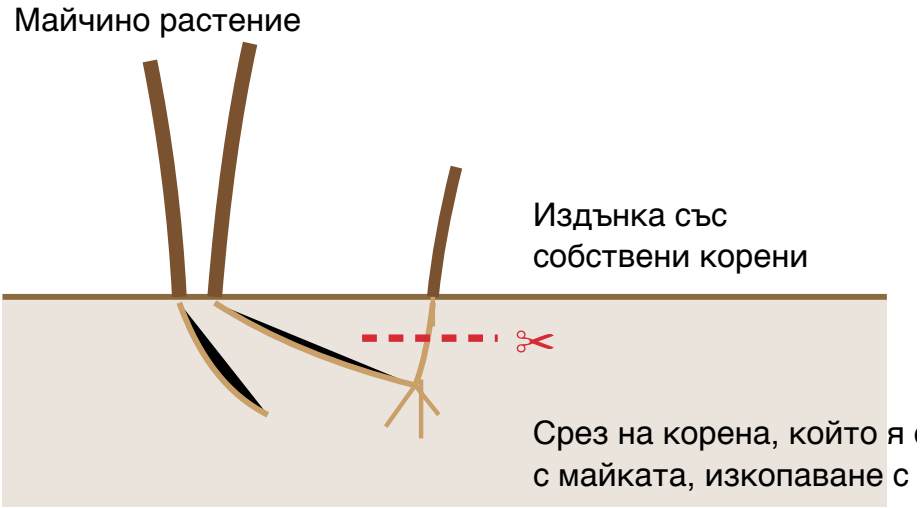

Издънката, отдалечена от майчиното растение, има собствени корени: връзката се реже и се изкопава с буца пръст.

- Изберете издънки **от 20 до 40 см**, на 30 см или повече от туфата. В края на есента или в края на зимата, докато растението е в покой.
- Срежете корена, който я свързва с майчиното растение, и я изкопайте с малко пръст.
- Засадете веднага, на същата дълбочина, на която е била, полейте добре и отрежете издънката на 20–30 см от земята.

Съвет: ползвайте само издънки от здрави и силни растения. При болна малина издънките носят болестта със себе си.

Кога да присаждате всеки вид

Сезонът решава повече от техниката. Датите по-долу са за **българския климат** и служат за ориентир: в планинските райони и в северните части на страната календарът се забавя с две до четири седмици; по Черноморието и в южните райони се изпреварва. Най-добрият знак е винаги **състоянието на растението**: подложка в сок (кората се отлепва, пъпките набъбват) и калеми, които още спят.

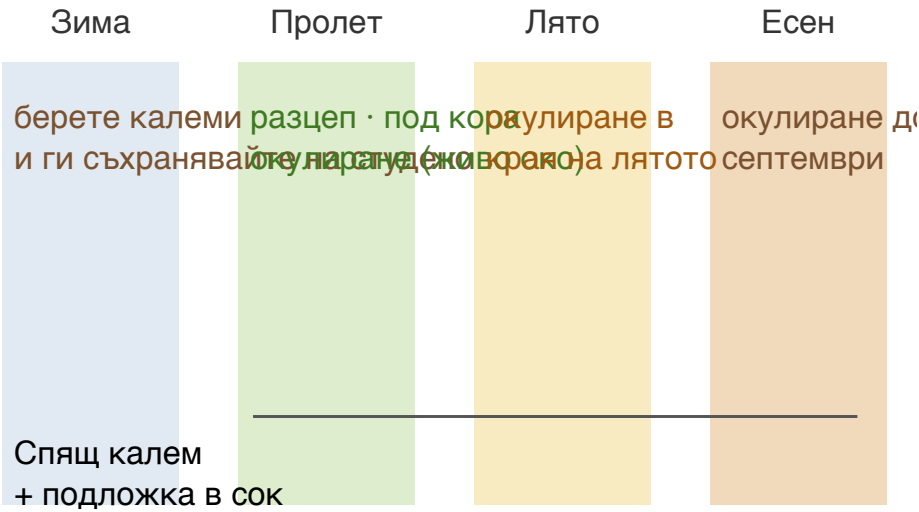

Обобщение на годината: калемите се берат през зимата; присажда се напролет и отново в края на лятото.

Таблица по видове

Вид	Най-използвана техника	Кога
Ябълка	Разцеп, под кора; окулиране	Разцеп/под кора: март до април. Окулиране: август до септември
Круша	Разцеп, под кора; окулиране	Разцеп/под кора: март до април. Окулиране: август до септември
Дюля	Разцеп, под кора	Март до април
Слива	Окулиране; разцеп, под кора	Окулиране: юли до септември. Разцеп/под кора: март
Череша и вишна	Под кора, разцеп; окулиране	Под кора/разцеп: март до април (калеми добре в покой). Окулиране: юли до август
Кайсия	Окулиране	Юли до септември (спящо око)
Праскова	Окулиране	Юли до септември (спящо око) или април до май (живо око)
Орех	Под кора, разцеп	Април до май (силен сок: внимавайте с „плача“ на сока, вж. глава 11)
Лоза	Резник; разцеп върху стъбло	Резник: февруари–март. Разцеп: април, когато „плачът“ след резитбата е спрял
Френско грозде	Резник, отводки	Есен до края на зимата
Малина	Издънки	Есен или края на зимата

Как да четете таблицата

- **Костилковите плодове** (череша, вишна, слива, кайсия, праскова) се присаждат най-добре чрез окулиране, в края на лятото. При разцеп или под кора са по-капризни: изискват калеми, които добре спят, и внимание към гумозата.
- **Семковите плодове** (ябълка, круша, дюля) са най-лесните: приемат добре разцеп, присаждане под кора и окулиране.

Знаци, по които да решите деня

- **За разцеп и под кора:** пъпките на подложката започват да набъбват (не да се разтварят) и кората вече се отлепва. Калемите, съхранявани на студено, остават затворени.
- **За окулиране в края на лятото:** кората на подложката още се отлепва добре, а пъпката на пръчката е оформена, но още не тръгва. Ако кората вече се съпротивлява, късно е.
- **Време:** изберете сухи дни, без силен вятър, между 10 и 25 °C. Без скреж през следващата седмица и без жега над 35 °C.

Съвет: водете бележки в тетрадка: дата, вид, техника, сорт и колко присадки са хванали. След две или три години ще знаете точно кога е най-добре да присаждате във *вашата* градина.

Проблеми и решения

Нормално е някои присадки да не успеят. Дори най-опитните разсадникари губят част. Важното е да разберете **защо** и да поправите догодина. Тази глава събира най-честите проблеми, с вероятната причина и какво да направите.

Какво виждате	Вероятна причина	Какво да направите
Пъпките на калема никога не се разтварят и калемът изсъхва	Несъвпадащи камбии; калемът вече е тръгнал при присаждането; лошо нанесена замазка	Повторете догодина. Проверете подравняването на камбия и ползвайте калеми в покой
Пъпките се разтварят, листата излизат дребни и после изсъхват	Калемът е изразходвал резервите си, преди да се образува калус; липса на влага; много горещо време	Защитете от слънце и жега, полейте подложката; запечатайте среза по-добре следващия път
Калемът хваща, но леторасълът се чупи от вятъра	Съединението още е крехко; без колче	Поставете колче още през първите седмици (глава 8)
Окото става кафяво и набръчкано	Щитче, срязано с излишна дървесина, или оставено да изсъхне преди вкарване	Повторете, по-бързо и с по-тънък срез

Какво виждате	Вероятна причина	Какво да направите
Окото е зелено, но не тръгва	Спящо око (нормално в края на лятото)	Изчакайте следващата пролет; режете подложката едва в края на зимата
Леторасълът на калема расте малко, а тези на подложката растат много	Водни леторасли, които крадат сок	Махайте водните леторасли редовно
Бразда около клона, в зоната на лентата	Лента, оставена твърде дълго	Срежете лентата веднага; бъдете внимателни следващия път
Кора, която се къса при присаждане под кора или при окулиране	Сокът още не е достатъчно активен или подложката е суха	Изчакайте няколко дни; полейте подложката няколко дни по-рано
Смола, която изтича през съединението (костилкови плодове)	Срез, направен във влага, или калем и подложка, които не са достатъчно съвместими	Присаждайте в сухо време; през лятото предпочитайте окулирането. Избягвайте широки срезове
Орехът „плаче“ сок през среза и присадката не успява	Сокът е под силно налягане	Присаждайте, когато сокът е вече в движение, но след като налягането спадне (април до май). Направете няколко облекчаващи среза на стъблото отдолу, няколко дни по-рано

Какво виждате	Вероятна причина	Какво да направите
Калемът хваща и тръгва, но умира следващото лято	Несъвместимост между калем и подложка	Прегледайте съвместимостта (глава 2). Ползвайте междинен сорт, когато има такъв
Стъблото под присадката е по-тънко, отколкото отгоре, или обратно	Разлика в растежа между сорта и подложката. Често срещано и често безвредно	Ако съединението е здраво, не правете нищо

Ако присадката не е успяла

1. **Не се обезкуражавайте.** Вижте дали подложката още е жива и здрава.
2. Ако е пропаднала през зимата или пролетта, опитайте отново в **края на лятото с окулиране**, върху същата подложка, на гладко място отстрани или по-нагоре.
3. Ако е пропаднала в края на лятото, опитайте пак през **следващата пролет**, с разцеп или под кора.
4. Ако подложката сама пуска леторасли, можете също да оставите един силен леторасъл и да го присадите догодина.

Как да предотвратите повечето проблеми

- **Остро и чисто острие.** Чистият срез се слепва; разкъсаният не.
- **Подравнени камбии.** Проверявайте винаги зелената линия.
- **Подходящ сезон:** калеми в покой и подложка в сок.
- **Добро запечатване:** стегната лента и замазка без пропуски.
- **Наблюдение:** махане на лентата навреме, махане на водните леторасли и поставяне на колче.
- **Присаждайте повече, отколкото ви трябва.** Ако искате да имате пет нови дървета, направете осем или десет присадки.

Съвет: снимайте всяка присадка в деня, в който я правите, и още веднъж четири седмици по-късно. Снимките помагат да разберете какво е минало добре и да го повторите.

Една последна дума

Присаждането се учи, докато присаждате. Първите срезове излизат криви, първите присадки не успяват, а после, изведнъж, една от тях тръгва и вие разбирате, че току-що

сте създали дърво. Този момент не се забравя. Богата градина!

Стоян Петков